

POSSIBILE IMPLICATII ALE INTRODUCERII ACORDUL BASEL II ÎN ROMÂNIA

PROF. UNIV. DR. ANA POPA

LECT UNIV. DR. LAURA GIURCĂ VASILESCU

Universitatea din Craiova, Facultatea de Științe Economice, str. A.I. Cuza, nr. 13, Craiova

ECON. ING. BOGDAN FIRA

Faculty of Zittau Gorlitz (FH) Germany

E-mail: anapopa2005@yahoo.com, laura2004@k.ro, fira.bogdan@o2online.de

Abstract: The alignment of the Romanian credit institutions to the new rules introduced by Basel II is necessary in the conditions when the risk management represent a new challenge of the Romanian banking system. The efforts for integration of our country to the European Union means the alignment of the financial banking institutions to the normative adopted in the united European area. With intention of being more compatible with the European structures, the introduction of these reglementation became a natural obligation.

1. Evoluții și considerații actuale privind acordul Basel II

Acordul Basel II a apărut în urma manifestării unor slăbiciuni ale principiilor acodului Basel I dar și ca urmare a efectului asupra industriei bancare pe care l-a avut prăbușirea unor mari companii precum și riscurile sistemice adiacente. Prin urmare, Comitetul de la Basel a emis, în anul 1999, o propunere consultativă privind un nou cadru de măsurare a adecvării fondurilor proprii ale instituțiilor bancare active pe plan internațional.

Noul cadru de supraveghere a fost impus de necesitatea de a adapta evaluarea riscului la inovațiile financiare apărute pe piețele internaționale. Acordul Basel II apare ca o schimbare radicală de abordare, deoarece oferă instituțiilor de credit libertatea de a-și alege propriile metode și tehnici de evaluare a riscurilor, și totodată induce noi categorii de riscuri (cele operaționale și de piață). Noul acord a fost semnat în anul 2004 și va fi implementat începând cu decembrie 2006. Prevederile noului acord vor fi preluate într-o directivă europeană și vor fi transpuse ulterior în dreptul intern al țărilor membre UE.

În perspectiva aderării României la UE, dispozițiile acestei directive vor trebui implementate și în legislația bancară românească.

Noul acord se bazează pe trei pilăștri:

- Pilastrul 1. - cerințe minime de capital;
- Pilastrul 2. - proces individualizat de control bancar;
- Pilastrul 3 - disciplina de piață.

Cerințele minime de capital (pilastrul 1), adică regulile în conformitate cu care banca trebuie să-și calculeze rata de solvabilitate reprezintă centrul de greutate al reformei propuse de Comitetul de la Basel. În raport cu situația actuală, viitorul acord are în vedere impunerea de cerințe de fonduri proprii nu numai pentru riscul de credit și cel de piață, ci și pentru alte riscuri. Va trebui ca băncile confruntate cu rate mai ridicate de dobândă să facă față unor cerințe suplimentare de capital. De asemenea, acordul prevede introducerea unor cerințe suplimentare de fonduri proprii pentru riscul operațional. Pentru măsurarea riscului de credit și a celui operațional, comitetul a introdus o abordare evolutivă, băncile putând alege între mai multe metode care au un grad de complexitate în creștere.

Procesul individualizat de control (pilastrul 2) acordă un rol important autorităților de supraveghere în obținerea asigurării că fiecare bancă deține fonduri proprii adecvate profilului său de risc. Astfel, autoritățile naționale de supraveghere pot impune cerințe de fonduri proprii superioare celor calculate conform regulilor aferente pilastrului 1, în funcție de profilul general de risc al fiecărei instituții bancare.

Disciplina de piață (pilastrul 3) are în vedere promovarea disciplinei de piață prin impunerea unor cerințe de publicare detaliată a informațiilor privind nivelul și structura fondurilor proprii ale băncilor, în relație cu profilul lor de risc, deci cerințe sporite de transparență financiară pentru bănci.

Acordul Basel II oferă câteva variante de calcul pentru prima categorie de risc, **riscul de credit**:

- metoda standardizată;
- metoda bazată pe ratingul intern al băncilor - IRB (*Internal Ratings Based Approach*).

I. **Metoda standard**, stabilește cerințe de capital similare cu normele utilizate în prezent, riscul fiind calculat prin aplicarea unui procent stabilit de banca centrală pentru fiecare tip de activ. Astfel, în loc de a utiliza un procent rigid, stabilit de autoritatea de supraveghere, instituțiile de credit își determină singure mărimea rezervelor pe care trebuie să le constituie. II. **Metoda bazată pe ratingurile interne ale băncilor** (IRB - *Internal Ratings Based Approach*), oferă acestora posibilitatea de a calcula indicatorul de probabilitate de neplată, ceilalți indicatori (pierderea dată de neplată și expunerea de neplată) fiind furnizați de BNR.

Deși această metodă pare mai atractivă, există motive suficiente pentru ca băncile din Europa de Sud-Est să nu o poată implementa. Pentru a folosi ratingul intern, instituțiile de credit au nevoie de date pentru un număr foarte mare de debitori pe parcursul unui ciclu de afaceri (în medie cinci ani) precum și de personal cu un nivel înalt de pregătire în domeniul statisticii și al finanțelor.

În ceea ce privește **riscul de piață** - cel mai dificil de evaluat în prezent de băncile românești - Basel II preia în mare măsură, cu mici modificări, amendamentul din 1996 (care a fost pus în aplicare în 1998) utilizat de băncile dezvoltate.

Până de curând, BNR nu a cerut băncilor să evalueze riscul de piață, din considerente care țin de maturitatea pieței, în special a celei financiare bursiere. Riscul de piață derivă din portofoliul de tranzacții, format în mare parte din elemente cu valoare de piață transformabilă permanent, și anume acțiuni și obligațiuni. Această piață are în prezent un nivel relativ redus ca pondere în portofoliul băncilor. Totuși, prin Normele nr. 17/2003 se cere ca băncile să evalueze expunerea la riscul de piață aferent valorii de piață și să calculeze expunerile la riscul de piață cel puțin zilnic.

Acordul Basel II este necesar pentru o mai bună evaluare a riscurilor asumate de o bancă și pentru introducerea în ecuație a **riscului operațional**. Riscul operațional este definit de noul acord ca riscul de pierdere ce rezultă din carențe sau prăbușiri atribuite procedurilor, persoanelor și sistemelor interne sau evenimentelor externe. Definiția include riscul juridic, dar exclude riscurile strategice și reputaționale.

Acordul Basel II propune trei metodologii de măsurare a cerințelor de fonduri proprii pentru **riscul operațional**:

- A. abordarea "indicator de bază";
- B. abordarea "standard";
- C. abordarea "măsurătorilor complexe" (avansate).

A. Abordarea "indicator de bază" este cea mai simplă dintre metode, în cazul său se utilizează un singur indicator de risc, la nivelul unei bănci, pentru a se calcula cerințele de fonduri proprii. Băncile trebuie să dețină fonduri proprii pentru acoperirea riscului operațional, corespunzând unui procent fix (denumit alfa) din venitul lor mediu anual înregistrat în ultimii trei ani - stabilit de Comitetul de la Basel la nivelul de 15%.

Această abordare are avantajul că se poate implementa ușor și este aplicabilă tuturor băncilor. Dezavantajul său este că nu răspunde caracteristicilor și cerințelor specifice ale băncilor.

B. Abordarea "standard" presupune gruparea activităților băncilor în următoarele categorii: finanțarea întreprinderilor; activități de negociere pe cont propriu; activități de retail; activități desfășurate cu clienți profesioniști; plăți și decontări; servicii de agent; gestiune de active; activitate de intermediere financiară în contul clientei.

Venitul brut pentru fiecare categorie de activități este considerat că reprezintă un indicator al expunerii la riscul operațional. Cerința de fonduri proprii se determină separat pentru fiecare categorie, prin aplicarea unui procent specific (numit beta) asupra venitului brut. În prezent, coeficienții beta sunt cuprinși între 12% și 18%, mărimea lor putând suferi modificări ulterioare până la data semnării acordului final.

C. Abordarea "măsurătorilor complexe" (AMC) are caracteristic faptul că cerințele de fonduri proprii sunt calculate pe baza datelor interne ale băncilor privind pierderile operaționale. Potrivit acestei abordări, băncile pot utiliza o metodologie sau o combinație de metodologii, cu condiția respectării unor criterii de eligibilitate. În cadrul acestor metodologii se includ cele bazate pe volatilitatea veniturilor, cele bazate pe evaluarea activelor, modelele parametrice etc.

2. Efecte posibile ale introducerii prevederilor Acordului Basel II în România

Acordul Basel II va conduce pe plan mondial la modificări importante ale cadrului de reglementare prudențială și ale practicilor de supraveghere. Mai mult, pentru alinierea sistemului bancar la astfel de exigențe, instituțiile de credit vor trebui să investească susținut și în soluții IT cât mai performante.

Deși se admite ideea că Acordul Basel II va constitui un factor principal în deciziile de investiții legate de managementul riscului și va determina o creștere a competitivității băncilor, se manifestă și unele motive de îngrijorare legate de aplicarea acordului, astfel: costurile de infrastructură legate de Basel II; lipsa datelor interne referitoare la credite; lipsa unei mai bune cunoașteri a acordului de către oamenii de afaceri; reglementările locale; îndrumări insuficiente din partea organismelor de supervizare.

De fapt, acordul a fost gândit pentru băncile occidentale, ceea ce a ridicat întrebarea dacă este justificată implementarea sa în țările în tranziție, care se află într-un stadiu incipient de dezvoltare. În aceste condiții, implementarea rapidă a Acordului Basel II în Europa de Sud-Est ar putea avea efecte negative, fiind recomandată o abordare treptată, în funcție de capacitatea pieței centrale și de condițiile pieței. În acest sens, se are în vedere luarea unor măsuri pentru îmbunătățirea monitorizării riscului operațional, creșterea transparenței și a disciplinei de piață și adaptarea evaluării riscului la factorii economici.

Alinierea instituțiilor românești de credit la noile prevederi ale acordului Basel II este necesară în condițiile în care managementul riscului reprezintă în prezent o provocare pentru sistemul bancar românesc și în perspectiva aderării la UE.

Eforturile de aderare ale României la UE presupun și alinierea organizațiilor financiar-bancare la normele convenite în spațiul european unit. În intenția de a fi cât mai compatibili cu structurile UE, introducerea acestor norme este o obligație naturală. Având în vedere că UE nu acceptă condiții de concurență neuniforme în ceea ce privește tratamentul prudențial aplicabil băncilor din spațiul comunitar, este necesar, ca până la data aderării, toate băncile din România - nu numai cele active internațional - să fie pregătite să implementeze Acordul Basel II.

În situația în care UE adoptă noul acord de capital începând cu ianuarie 2006, aceste reguli aplicabile pentru statele membre vor fi aplicabile și pentru acele unități operaționale de pe teritoriul României.

Un alt motiv pentru care implementarea noului acord este o necesitate derivă din faptul că în România structura capitalului din sistemul bancar este tot mai favorabilă capitalului străin.

În aceste condiții, presiunea asupra BNR pentru implementarea unor astfel de standarde va fi foarte mare, băncile străine dorind să aibă un numitor comun cu sucursalele lor din alte state. În acest sens, BNR va avea o abordare flexibilă, pentru băncile cu capital majoritar străin care fac parte dintr-un perimetru de consolidare a societății de credit străine, ce va permite aplicarea metodei promovate de societatea mamă. Pentru celelalte instituții, având în vedere nivelul de dezvoltare al pieței bancare din România, se va aplica metoda standardizată.

De asemenea, România trebuie să facă un efort concertat de îmbunătățire a ratingului suveran de țară, deoarece odată cu intrarea în vigoare a acordului Basel II, băncile românești vor ține seama în activitatea de creditare de ratingul de țară.

În ceea ce privește influența acordului Basel II asupra sistemului bancar românesc, o parte din prevederile acestuia sunt implementate prin Normele BNR nr. 17/2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de credit și administrarea riscurilor semnificative. Normele solicită băncilor luarea unor măsuri pe linia administrării riscurilor semnificative, de genul riscului de credit, de piață, de lichiditate, operațional și reputațional.

În privința stadiului pregătirilor demarate de băncile românești, cu mici excepții, acestea se situează doar la nivelul de inițiativă. Subsidiarele băncilor străine (ING Bank), sunt cele mai avansate în acest proces.

Atât autoritățile de supraveghere, cât și marile grupuri financiare se declară în favoarea alinierii la Basel II, printre avantajele previzionate numărându-se:

- îmbunătățirea managementului riscurilor prin lărgirea ariei de cuprindere a acestora - băncile vor lua în considerare riscul operațional și riscul de piață în cadrul evaluărilor;
- riscul de credit va fi evaluat de către bănci prin utilizarea unor metode diferite de calcul (sisteme interne de rating);
- creșterea stabilității sistemului financiar și existența unei legături mai strânse între capitalul necesar și risc;
- băncile centrale vor avea puteri discreționare în a stabili dacă o bancă are suficiente resurse pentru intermedierea financiară;
- întărirea disciplinei de piață;
- reglementările privind transparența vor impune furnizarea către public a unor informații privind nivelul rezervelor, riscurile și managementul;
- dezvoltarea unor noi structuri profesionale care să se ocupe de monitorizarea riscurilor.

Totuși aplicarea prevederilor acordului Basel II poate avea și anumite consecințe negative pentru sistemul bancar autohton, dintre care amintim:

- a) costuri ridicate - implementarea acordului presupune un efort financiar și uman considerabil din partea băncilor, investiții în pregătirea personalului și IT
- b) introducerea unei discriminări între bănci (îndeosebi între băncile mici și cele mari);
- c) diminuarea volumului împrumuturilor acordate țărilor în tranziție, în special, în cazul băncilor și companiilor care beneficiază de un rating scăzut;
- d) creșterea numărului de fuziuni și achiziții între băncile din sistem ceea ce va conduce la creșterea gradului de concentrare bancară și așa destul de accentuată în România;
- e) modificarea dobânzilor active la credite, în funcție de calitatea solicitantului de credit, pentru clienții cu gradul cel mai mare de risc, dobânzile vor fi mai mari incluzând și o primă de risc superioară;

În ciuda acestor dezavantaje, România puternic angrenată în procesul de integrare europeană nu poate face notă discordantă în privința procesului de aliniere la standardele internaționale de management al riscurilor. Băncile românești vor trebui să acorde în următorii ani o mai mare atenție riscului calității creditelor în perspectiva implementării principiilor noului acord de la Basel privind cadrul de reglementare prudențială și practicile de

supraveghere, acord care va constitui un pas important în întărirea poziției băncilor românești și al problematicii managementului riscului.

Bibliografie:

1. Avila, D.R. - "Finance and Growth in the EU: New Evidence from the Liberalisation and Harmonisation of the Banking Industry", ECB WP nr. 266/sept. 2003
2. Bichi, C., Dumitru, I., Moinescu, B. - Reglementare și supraveghere bancară, Editura ASE, București, 2003
3. Jorion, P. - Value at Risk: The New Benchmark for Managing Financial Risk, 2nd Edition, McGraw-Hill, New York, 2001
4. Giurcă Vasilescu, L. – Creditul bancar în România, retrospective și perspective, Ed. Universitaria, Craiova, 2005
5. Kupiec, P.H. - "The New Basel Capital Accord: The Devil is in the (Calibration) Details", IMF Working Paper nr. 113/2001